

EUROPA ȘI NEAMUL ROMANESC

FOAIA MISCARII ROMÂNE PENTRU UNITATEA EUROPEI

Interesul Britanicilor pentru istoria sud-estului european

La 7 august 1939, pleca din Polonia spre România cetățeanul britanic Ralph F. Hoddinott, membru în British Council, interesat de statutul politic, social și etnografic al Dobrogei. Vizita sa fusese anunțată la București încă din prima zi a acelei luni dramatice, ultima lună de pace dinaintea declanșării celui de al doilea război mondial. Se știa că sosise la Varșovia de la Atena, pe calea aerului. În țara vecină din nord, investigase cu o ciudată atenție frontiera de est și regiunile subcarpatice. Nu a fost considerat de la început un suspect și, de la Orășeni până în Capitală, distanță parcursă cu trenul rapid 52 Ștefan cel Mare, nu l-a supravegheat nimeni.

Abia când Ralph F. Hoddinott a ajuns în Dobrogea, obiectivul declarat al periplului său românesc, la 24 august 1939, rezidentul regal al ținutului Marea l-a încredințat comisariului A. Gheorghiu, șeful polițiilor din Carmen Sylva, Eforie și Techirghiol. Firește, britanicul nu a cunoscut identitatea exactă și calitatea personajului care l-a însoțit timp de două zile prin localitățile din județele Caliacra și Durostor. I s-au impus doar distincția acestuia, solitudinea lui, engleza lui impecabilă și atât.

În raportul înaintat ierarhic la sfârșitul lui august 1939, când misiunea sa era încheiată, A. Gheorghiu a menționat tranșant: «...de la început chiar, m-am sesizat de unele particularități, în ceea ce privește pe de o parte faptul că vorbește limbile bulgară și greacă, iar pe de altă parte faptul că se interesează în mod discret de problemele teritoriale ce există între România și Bulgaria și în general de posibilitățile de apărare a frontierelor noastre de sud».

Incitat de aceste constatări inițiale, elegantul șef de poliție și-a studiat interlocutorul, cun singur mărturisea: «cu toată discrețiunea, răbdarea și cu toate posibilitățile puse la îndemână de experiența profesiei mele».

Se pare că era vorba despre o experiență temeinică. Sub comportamentul lui impecabil, comisarul A. Gheorghiu nutrea o încredere simplă și sănătoasă în adevărul că slăbiciunile omenești, în anumite împrejurări prielnice, se transformă în tot atâtea ferestre prin care se poate privi până foarte departe. Și, cu prima ocazie, manierat și atent la pasiunile mărunte ale lui Ralph F. Hoddinott, comisarul l-a îmbătat criță. «Am sfârșit - preciza în raportul nr. 92 din august 1939 - prin a fi în posesia destăinuirilor sale».

Într-adevăr, turtit de un vin excelent, Ralph F. Hoddinott a mărturisit totul. În realitate era agent al Intelligence-Service-ului și, înainte de a fi numit rezident în Grecia, în urmă cu un an și ceva, fusese utilizat în țările Europei Occidentale. La Atena, primea informațiile fie prin Institute of English Studies de pe strada Ermu nr. 9, fie la o casuță poștală de pe strada Homer nr. 17, iar uneori pe adresa compatriotului său Edward Hill, domiciliat provizoriu pe strada Sira nr. 60. Probabil și Edward Hill avea îndeletniciri similare.

În Polonia, Ralph F. Hoddinott cercetase cu luare aminte linia fortificată dintre Lemberg și Stanislavov. Apoi coborâse spre regiunile granițelor cu Cehoslovacia și Bucovina, învârtindu-se pe la Nadvorna și Delatin, pe la Snyatin și Kutu, pe la Kolomeea și Zabie, până aproape de triplul confinium din apropierea izvoarelor Tisei Negre și Prutului. Aria sa de activitate mai cuprindea Bulgaria și România și în sudul Dobrogei am văzut ce-l interesa. Pașaportul îl recomanda drept student, însă Ralph F. Hoddinott prefera să fie socotit ziarist, deși nu avea o relație prea strânsă cu această profesie. Numai de ochii lumii, colabora la o revistă cu caracter magazinistic din Oxford. «De la sine înțeles - mai observa raportul lui A. Gheorghiu -, aceasta îi servește ca un simplu pretext pentru a putea lua contact cu forurile gazetărești și a i se înlesni unele certe posibilități de a-și culege informațiuni din țările pe unde trece».

Evident, din clipa când șeful polițiilor din Carmen Sylva, Eforie și Techirghiol a ieșit din ring, supravegherea discretă a lui Ralph F. Hoddinott a fost preluată de Inspectoratul de poliție Constanța, apoi de corpul detectivilor din Direcțiunea generală a Siguranței Statului. Însă agentul britanic, probabil conștient de gafa enormă în care se implicase, s-a grăbit să dispară din România. După știrea noastră, nu a mai fost văzut vreodată pe aceste meleaguri.

Episodul relatat de noi, pe baza unor documente din fondul arhivistic al Ministerului Propagandei Naționale, ridică o sumă de întrebări dintre cele firești. Ce anume îi determina pe Britanici să manifeste interes pentru tăria liniei fortificate de la răsărit de Lemberg și Stanislavov, construită din inițiativa mareșalului Josef Pilsudski? Se știa la Londra că Polonia va trebui în curând să facă față și unei invazii din răsărit? Destul de misterioasă se arăta a fi și curiozitatea Britanicilor pentru zonele subcarpatice ale Poloniei. Se întrezărea cumva pe malul Tamisei perspectiva nu tocmai îndepărtată ca regiunile în discuție să-și schimbe stăpânii? De ce nu au încercat Englezii să obțină datele dorite despre sudul Dobrogei pe căi diplomatice normale, de vreme ce între Marea Britanie și România, în umbra celebrilor garanții din aprilie 1939, existau raporturi implicite de alianță? Știa guvernul englez că destinul Cadrilaterului va fi iminent disputat?

În cazul acesta se poate presupune, licit, că Marea Britanie nu era chiar străină de târgurile secrete în perfectare între Germania și Uniunea Sovietică, precum și de cele ce urmau a fi încheiate în viitor. De asemenea, având în vedere gesticulațiile ulterioare ale Marii Britanii, se poate presupune că în parte le accepta.

Peste toate, ideea de a introduce în Polonia și România un agent secret deghizat cu precară abilitate în ziarist era menită să trezească o suspiciune firească și la Varșovia și la București. Nu cunoaștem reacția Polonezilor în afacerea dată, însă, ca urmare a succesiunii rapide a evenimentelor declanșate la 1 septembrie 1939, este foarte probabil că nici n-au avut timp să se mire. În schimb, în România, un răgaz pentru întrebări a existat. De fapt, pe câte tablouri juca Marea Britanie în clipa aceea firbinte a Europei? În sfârșit, acum s-au găsit în treabă Englezii să cerceteze mai îndeaproape situațiile problematice ale aliaților lor? Acum, în ceasul al doisprezecelea, când războiul bătea la ușă, și cu pumnii și cu picioarele?

De aici înainte, lucrurile merită a fi privite și pe alte coordonate. La 24 august 1939, misiunea poloneză a lui Ralph F. Hoddinott era de mult încheiată, agentul britanic fiind luat în primire de șeful polițiilor din Carmen Sylva, Eforie și Techirghiol. În aceeași zi, conform *Cărții galbene*, Coulondre, ambasadorul francez la Berlin, telegrafia la Paris: «...Din zvonurile care circulă, se pare că aici se consideră pactul germano-sovietic ca trebuind să ducă în primă consecință la împărțirea Poloniei... Reich-ul și Rusia Sovietică vor revizui, de asemenea, de comun acord, frontierele statelor baltice și României...». La 17 septembrie 1939, când prima etapă a acestui brav și frumos program începea să se împlinească, Marea Britanie abia dacă a mișcat un deget. Din relatările lui Ralph F. Hoddinott sau ale altui agent secret se știa că linia fortificată de la răsărit de Lemberg și Stanislavov nu face două parale înaintea unui atac masiv cu blindate. Informația, la o adică, se putea constitui într-o scuză a pasivității Britanicilor în fața fatalității. Peste încă un an, la 7 septembrie 1940, în urma tratatului de la Craiova, s-a încheiat și etapa revizuirii frontierelor României, iar Marea Britanie, la fel, n-a replicat decât cu jumătate de gură. Mai mult, justificându-și pasivitatea, Winston Churchill s-a grăbit să divulge în camera Comunelor un pretins sentiment mai vechi că sudul Dobrogei ar fi trebuit să revină Bulgariei. Declarația fiind făcută, de fapt, tot pe temeiul constatărilor de ultimă oră ale lui Ralph F. Hoddinott sau ale altui agent secret. Alte comentarii ni se par a fi de prisos.

Brusc, după aproape o jumătate de veac, numele lui Ralph F. Hoddinott re apare în actualitatea publicistică românească, prin recenzia ce o dedică «Magazinul istoric» nr. 12 (237) din decembrie 1986 volumului său *The Thracians* apărut în 1981, la Londra, sub egida Editurii Thames and Hudston, în colecția «Ancient Peoples and Places». Subsemnată P.A., recenzia ne asigură că Ralph F. Hoddinott «nu este nici istoric și nici arheolog», ceea ce reiese de altfel și din cele spuse mai sus. Oarecum încurcat, neștiind cum să-i zică fostului agent secret al Marii Britanii, recenzentul recurge la o formulă și ambiguă și elastică: «învățatul englez». Apoi, pe un temeiul unui principiu aflat mai demult în cinstea acestei reviste, în conformitate cu care istorie se face doar la «Magazinul istoric», ca să mai știm câte ceva despre Ralph F. Hoddinott, P.A. ne trimite la nr. 8/1980. L-am răsfoit fără mare folos: numele «învățatului» e citat într-o simplă enumerare, lipsită de concludență, subsemnată C.P. Doar atât e de observat: atunci, în 1980, Ralph F. Hoddinott era considerat drept un simplu cercetător. Cine cercetează cu înverșunare o problemă sau alta, se înțelege, devine cu timpul un învățat.

Astfel, renunțând la beneficiul unui principiu dovedit găunos, ne-am adresat altor surse și am aflat că Ralph F. Hoddinott nu este la prima lui carte. Ca orice spion lovit de norocul să apuce o pensie, a mai stors din lămâia documentărilor de demult un surplus «științific» de zeamă. În 1975 i-a mai apărut, tot la Londra, la Editura Ernst Ben Limited, prestația *Bulgaria in Antiquity*. Cum era de așteptat, nu l-am găsit pe «învățatul englez» în nici una din edițiile consultate din *The International Who's Who* și nici în *Encyclopaedia Britannica* de o dată foarte recentă. Reputația sa să fi fost doar una de ordin balcanic? Se pare că așa ar sta lucrurile. Desigur, ne-am putea întreba: De ce recenzează «Magazinul istoric» abia în 1986 un volum apărut în 1981, semnat de un autor obscur, cu statut dubios? Dacă redacția e preocupată, subit, din rațiuni de ordin tactic probabil să cotizeze la popularizarea problematicii Tracilor în lumea științifică contemporană, de ce nu a recenzat lucrarea mai apropiată de noi și, oricum, mai solidă a istoricului german Manfred Oppermann, *Thraker zwischen Karpatenbogen und Agäis*, apărută în Editura Urania, Leipzig-Jena-Berlin, în 1984? Însă asemenea întrebări, o recunoaștem deschis, au mai puțină însemnătate.

Important este faptul că Britanicii, cum pot și prin cine pot, s-au apucat cu nădejde să revadă istoria sud-estului european, începând chiar din dimineața timpurie a acestor meleaguri. Aceasta, într-adevăr, este o realitate care merită a fi semnalată în «Magazinul istoric». În ceea ce ne privește, ne exprimăm speranța că Britanicii vor persevera în acest efort nobil, total dezinteresat, și nu vor mai ajunge la limanul zilelor de acum pe căi ilicite, ca în august 1939, și în ceasul al doisprezecelea, când ar fi prea târziu.

M. PELIN

Mircea Eliade

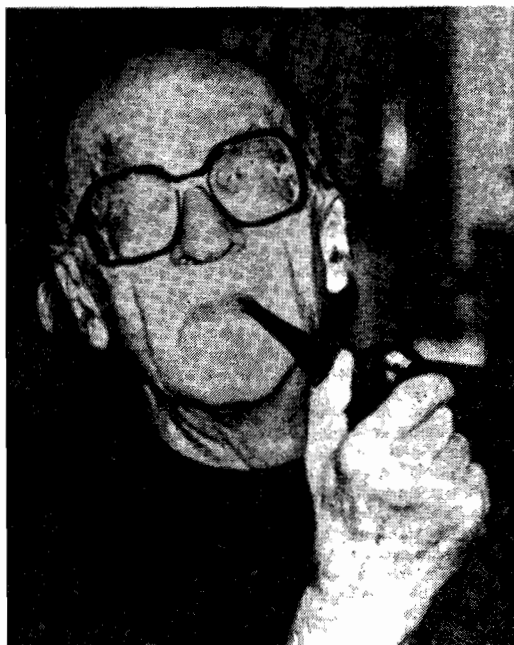
După o glorioasă și aproape de neînțeleasă prezență prin trecătorul nostru univers omenesc, Mircea Eliade a murit. Rămân cărțile lui. Rămâne și el în pasagera amintire a lectorilor săi, ca un fulg de zăpadă într-un infinit de ninsori spirituale.

Autorul monumentalei *Istoria a religiilor*, al eseurilor și romanelor din tinerețe sau al romanului frescă *Noaptea de sânziene*, excelent roman de maturitate care a stârnit ovații entuziaste pe toate meridianele lumii, membru în atâtea academii pămâtenne... își păstrează un loc de veci și în panteonul ceresc al zeilor.

Născut în tragedia anului revoluționar 1907 și mort la 79 de ani la Chicago, la 22 aprilie 1986, într-o primăvară de plumb, efervescenta lui spirituală este și o măsură a spiritului românesc extins peste hotare ca un mesager al spațiului nostru mioritic.

Drama înstrăinării apare obiectiv la Mircea Eliade, și o notează nostalgic în multe din scrierile lui. Astfel, în fermecătorul volum *Fragments d'un journal*, apărut în colecția «Du monde entier» a Editurii Gallimard, 1973, aproape fiecare pagină este încărcată de dorul «raului pierdut», și simți mereu pulsând serafica pendulare a inimii după țărâna natală. În ziua de 4 ianuarie 1955 nota în *Jurnal*: «Mă gândesc tot timpul la patrie, la ai mei. Nu am noutăți de mult timp. Sunt înspăimântat de ideea de ce s-ar fi putut întâmpla. Totul a rămas acolo: tinerețea mea, trecutul, familia, prietenii. Tot ceea ce am făcut sau n-am făcut, hârtiile adolescenței, manuscrisele, scrisorile și atâția prieteni care nu mai sunt, cărțile mele, dosarele cu primele articole din timpul liceului sau Universității, absolut totul. Aici, în Occident, nu sunt decât un fragment». (Mircea Eliade, *Interferențe*, 1979, p. 272).

Și tot în *Jurnal*, la pagina 108, notează cu duioșie și amărăciune în același timp: «Brusc mă trezesc emoționat, ca și cum m-aș fi deșteptat dintr-un vis, căci sunt peisajele copilăriei mele, regăsesc cerul și câmpia românească. Înțeleg odată în plus în ce măsură munca și erudiția mea mă protejează

față de nostalgia țării și aerului din care am fost smuls» (Traducere Mircea Handoca).

De fapt, încă din primele scrieri, anticipativ parcă, întâlnim aceste doruri obsesive pentru meleagurile natale. Mitică Gheorghiu, personaj bizar din *Huliganii*, aflat la Viena, explică patetic: «Mi-e dor de-un cântec românesc, vorbi el într-o noapte. Mi-e dor de lăutari. Mi s-a acrit cu jazurele astea» (p. 379).

Mircea Handoca îl prezintă pe Mircea Eliade în anul 1980 cu titlul modest de *Contribuții biobibliografice*, cu informări exacte, cu ultime fotografii ale savantului român, cu interviuri fără denaturări circumstanțiale. Meritul acestui profesor de limba română de la Liceul D. Bolintineanu din București este imens. Mircea Handoca a realizat o sinteză fugitivă, însă reală și utilă pentru tineretul din România, care doar în trecut ar avea conștiința personalității și prestigiului de care se bucură Mircea Eliade pe trei continente, într-o lume avidă și sincer însetată de adevăruri netrecătoare, culese de autorul nuvelor fantastice din tezaurul mi-

turilor folclorice de pretutindeni, cu extraordinară erudiție și judecată.

Perioada interbelică a avut scriitori de incontestabilă valoare. Dar, dintre toți, lăsând la o parte prestigiul său mondial, Mircea Eliade rămâne netrecător.

Când romanul său *Maitreyi* a fost premiat laolaltă cu *Lorelei* de Ionel Teodoreanu, *Jar* de Liviu Rebreanu și *Patul lui Procust* de Camil Petrescu, drept un sumus pentru reflectarea în artă a iubitorilor de tinerețe, Nicolae Iorga, apostolul moralității naționale, l-a acuzat pe Mircea Eliade de pornografie. Și a reușit, prin cunoscuta sa influență, să-l îndeparteze de la catedra profesorului Nae Ionescu, unde Mircea Eliade, la ora aceea, era doar un asistent.

Izgonit de la Universitatea dirijată de marele profesor Nicolae Iorga, Mircea Eliade, cu regret real, pleacă din țară ca atașat cultural la Londra, apoi la Lisabona. În sfârșit se angajează într-un pelerinaj cultural de anvergură planetară: Franța, Statele Unite, America Latină, Suedia, Norvegia, Finlanda, Japonia, dar credincios Universității din India, unde își făcuse studiile, devine cel mai de seamă indolog din lume. Teza lui de doctorat, *Joga sau eseu despre originea mistică a Indienilor*, cucerește spiritul mondial.

Între «beția de cuvinte», sancționată altădată de Titu Maiorescu, și frazeologia didactică, folosită curent, Mircea Eliade a intervenit cu o exprimare directă, expresivă, simplă și convingătoare.

Îmi amintesc din adolescență câteva din reflecțiile lui fulgerătoare: «Și ce te faci dacă răstorni o ceașcă de cafea pe fusta unei domnișoare care vorbește franțuzește?» Sau: «Asta este ca și cum în mijlocul unui concert simfonic te-ai scula și ai spune: Aș prefera un castravete acru». Altădată replica sarcastic: «Am cunoscut pe unul care zberca că ciubota lui este mai importantă decât Faust».

Fragmentarium, Insula lui Eutanasius, Oceanografie sunt sclipiri fulgurante ale unui creier neastâmpărat și însetat de adevăruri primordiale și ultime. A avut o tinerețe zbuciumată, mereu într-o febră continuă să-și găsească un rost existențial.

Într-o scrisoare trimisă din Calcutta, lui Petru Comarnescu, și datată 22 aprilie 1929 (avea 22 de ani, iar peste 57 de ani, tot

pe 22 aprilie, va muri!) își schițează crezul său de viață de la care arareori se va abate: «(...) Schimbarea de climă culturală mi-a adus imense servicii. Am izbutit să văd sutele de cadavre pe care în Europa le socoteam ramuri înflorite. Privind în urmă, de la cel dintâi contact cu metafizica, 1923, până acum, luând în seamă situația mea oarecum privilegiată de a fi interesat de Istoria religiilor și de știință - cred că foarte puțini vor putea înțelege de ce am dreptul să spun că Europa spirituală e, în majoritate, o ceată de colecționari sau de submediocri, neștiind ce vor și ignorând complet principiile cunoașterii.

De acum trăiesc pentru cunoaștere, pentru propria cunoaștere. Cred că am depășit definitiv sentimentalismul. Elimin din conștiință și dizolv din subconștient toate rezidurile unei adolescențe neemancipate de romantism, de feminitate, de retorică și medicritate. Toate aceste slăbiciuni superstițioase, toți acești idoli, toată morga inevitabilă și surogatele unei virilități cu sau fără apologie - se suprimă cu mult calm, perseverență, stoicism. Ca să-ți dau o pildă de terapeutică existenței mele: în zilele când sunt dispus să visez, să scriu literatură, să citesc romane sau să mă duc la cinema -dublez sau triplez orele de gramatică sanscrită, sau mă oblig să citesc cel mai arid tratat, dând seama într-un caiet special de numărul paginilor citite, observațiile notate, cuvintele sanscrite memorizate. La început tortura mi-era insuportabilă. dar, puțin câte puțin, am ajuns stăpân pe toate hiardele unei gândiri nedisciplinate și sentimentale. Marea mea problemă intimă e problema libertății. Cel dintâi pas făcut către soluționare a fost de a muta resorturile libertății din instincte în inteligență. Totul prin inteligență. Oamenii sunt proști în măsura în care ignorează *natura* și posibilitățile adevăratei inteligențe...

De publicarea romanelor mele nu știu nimic. Îți mulțumesc că te-ai ocupat de mine în acel articol. E bine că te-ai arătat rece și obiectiv. E singura atitudine demnă de prieten, când vorbește în public. Altminteri, s-ar spune că ne intertămâiem reciproc.

Salutări tuturor prietenilor. Pe tine te îmbrățișez sincer, așteptând vești, Mircea Eliade».

(«Manuscriptum», 4/33, Anul IX (1978), *Mircea Eliade și Mihail Sebastian în corespondență cu Petru Comarnescu*. Prefață de Traian Filip).

Și într-adevăr, după ce, odată cu ierarchia vârstelor, și-a părăsit genialele eseuri din volumele citate, ca și nu mai puțin romanele cunoscute, *Maitreyi*, *Intoarcerea din rai*, *Huliganii* etc., devine sobru, echilibrat, cu austeritate științifică, și printre atâtea incommensurabile publicații realizează magnifica sa operă *Istoria Religiiilor*.

Comentariile personale se eclipsează în favoarea spiritului științific, auster, erudit și cu o copleșitoare forță de selecție informațională. Între o teorie a schemelor literare sau de filosofie, Mircea Eliade, salvat de influențele timpului său, rămâne credincios indianismului, profesorului său Surendranath Dasgupta, pentru care avea un cult deosebit. Ancorează în panteism, ca în zicala cunoscută: Și floarea are suflet: «parfumul».

Tot ceea ce este ciudat la această minte cutremurată de imperativul trăirismului și acțiunii se sintetizează în puterea de relatări documentare, de subliniere continuă a elementului sacru din univers. Face inteligibilă problema irecognoscibilității miracolului -«faptul că intervenția sacrului în lume e camuflată întotdeauna într-o serie de forme istorice, de manifestări care nu se deosebesc aparent întru nimic de milioanele de manifestări cosmice sau istorice. O piatră sacră nu se deosebește aparent de nici o altă piatră».

Informația prestigioasă este lipsită de orice marivodism. Mircea Eliade, cu timpul, și-a retras din scrisul său orgoliul de scriitor. A devenit sclavul unei patimi egale cu rigiditatea predicilor lui Montaigne.

Căsătorit cu fiica lui N. Condrescu, atașat cultural, diplomat, Mircea Eliade (cu atâtea premii și academii) disprețuiește titlurile. Principiul lui suveran a fost fapta. Acțiune fără nici un scop de utilitate personală. Nu contează rezultatul proiectelor, ci valoarea lor intrinsecă. Trăiri chiar cu eșec. Nu se măsoară geniul cu ecourile, cu succesul public, ci cu dimensiunile lui interioare. Sădesc un pom, dar nu urmăresc fructele lui. Desigur, cum replica odată Mihai Eminescu la «Junimea»: «Aceasta este o teorie greu de

înțeles».

Și pentru ce? Grav și dramatic este că spiritul majoritar, încăpățânat și de neconvins, cu îndărătnicie țărănească respinge cu violență, torționar, orice abordare tematică a adevărilor, a adevărilor fără consecințe pragmatice, fără utilitate egoistă. Mircea Eliade și-a depășit egoismul existențial.

Îmi amintesc cât de tulburat am fost când, în adolescență, l-am zărit întâmplător... Se mișca natural, dar distins. Tocmai citisem *Maitreyi*. Un cunoscut, H.T., trecut și el în infinitul regat al umbrelor, printre alte amintiri despre Mircea Eliade, mi-a relatat și următoarele: «L-am văzut într-o fotografie colectivă în casa unui profesor universitar de Psihopatologia artei din Ciudad de Mexico și m-a surprins eleganța intelectuală a ochiului său ultrateleric». Iar altădată, Mircea Eliade i-a mărturisit cu amărăciune: «Eu iubesc gândirea românească. Ea m-a înțeles. Masa conjuncturală..., nu».

România a creat figuri de valoare internațională. Mircea Eliade rămâne, desigur, o incandescență de primă mărime, un mare spirit enciclopedic, care a reușit să se impună pretutindeni în lume.

Acest om rar de se supăra pe cineva. Dar când prostia și impostura îl scoteau din fire, se spune că «privirea îi devenea tăioasă, buzele-i subțiri se transformau în brici și, fără să vocifereze, vocea i se făcea albă, iar lumina din priviri i se stingea».

Mircea Eliade a fost scânteietor, fără ostentație, înclinat mereu peste istoria lumilor, căutând poate fără succes rostul reperelor mitologice, legendelor și documentelor sacre. Sinceritatea cu care și-a consacrat intelectul problemelor lui fundamentale de existență este înmărmuritoare.

Și din toate fantasticile lui aventuri spirituale rămâne definitiv, dincolo de gloria lui mondială, invitația la viață, pe care o face cu un surâs nostalgic pentru un paradis pierdut: «Și nu știu cum să-mi comprim sălbatica bucurie că printre atâtea cadavre eu încă sunt viu».

Acum el nu mai este viu cum ar fi voit să fie: pe pământ. A plecat.

«Restul este tăcere».

HORIA NICOLESCU

CONTRIBUȚII TRANSILVANE LA CAPITULARĂ GERMANIEI ÎN 1918

În timp ce în răsărit, sub influența ideilor revoluționare din octombrie 1917, armata rusă a părăsit frontul pe care-l ocupase în Carpați, s-a creat o situație deosebit de grea armatei române, care s-a găsit complet izolată de aliații săi și fără posibilitatea de a se mai putea aproviziona cu materiale și echipament de război.

În asemenea situație dificilă și sub presiunea evenimentelor nou create, guvernul Marghiloman a trebuit să accepte umiltoarea pace separată de la Buftea-București, în primăvara anului 1918.

Pe frontul central de sud, armata austro-ungară, în înaintarea sa spre sudul Ita-

liei, a fost oprită pe râul Pad, de către armata italiană încă din anul 1917, fiecare din părțile beligerante ocupând poziții de luptă pe malul aceluiași râu ce brăzdează de la vest spre est mănoasa câmpie a Lombardiei.

Pe fundalul acestor evenimente politice și militare, în noaptea de 26/27 octombrie 1918, regimentul 32 Honvezi (apărători de patrie), format în majoritate de Români ardeleni recrutați de prin localitățile învecinate Dejului, unde era partea sedentară a unității, flancat de o altă unitate austro-ungară în care predominau Cehii și Slovacia, supuși și ei Coroanei imperiale, - prin înțele-

Fotografia cu spânzurați executați de armata maghiară în Boemia 1915-1918, care a iscat scânteia inspirației la elaborarea romanului «Pădurea spânzuraților» dedicat de Liviu Rebreanu fratelui său martir, Emil Rebreanu.

gere cu inamicul - s-a dat posibilitate Italianilor să treacă, în timpul nopții, râul cu bărcile, prin sectoarele deținute de aceste unități și, în zorii zilei de 27 octombrie 1918, i-au făcut pe toți prizonieri. Această breșă a fost cu repeziune lărgită de Italiani, astfel încât până la orele prânzului divizii întregi ce au aparținut Austro-Ungariei au fost capturate și dezarmate, indicându-se ca punct de regrupare o insulă situată în mijlocul râului.

În felul acesta, acțiunea îndrăznească a regimentului 32 a contribuit nemijlocit la prăbușirea și destrămarea întregului front central-sudic al armatei austro-ungare și, prin aceasta, la precipitarea neașteptată a evenimentelor politice și militare în favoarea aliaților noștri în general și a României în special.

Germania, văzându-se izolată, a fost silită să capituleze, cerând pacea de la 11 noiembrie 1918.

În urma acestui eveniment, România a denunțat pacea separată, încheiată sub presiune la Bufta, care de altfel nu fusese parafată de șeful statului român, întrucât Regele Ferdinand a refuzat să-și pună semnătura pe un astfel de act umilitor și păgubitor pentru țară.

În felul acesta România s-a considerat a fi dusă la luptă fără întrerupere până la victoria finală, fapt recunoscut până în cele din urmă de către Aliați, la Conferința de pace de la Paris.

Acest episod mi-a fost relatat de către tatăl meu, Vasile Beudean, și păstrat într-un memoriu autentic și inedit, scris și semnat propriu în comuna Cășeiu, la 22 mai 1922, descoperit după încetarea sa din viață. Din acest memoriu se desprinde, printre altele, cu destulă claritate, că la 27 octombrie 1918 a căzut prizonier de război în Italia, de unde s-a înapoiat acasă ca voluntar român cu regimentul «3 Crișan», la 23 iulie 1919, cu gradul de elev sergent.

Această acțiune a Românilor ardeleni din regimentul austro-ungar 32, prin aportul său patriotic și nu lipsit de riscuri pe câmpul de bătaie, merită toată admirația și recunoștința noastră, întrucât a contribuit în final la crearea Statului național român în granițele sale firești.

În completarea acestui material, nu este lipsit de importanță să arăt unele date

interesante aflate din jurnalul marelui romanier Liviu Rebreanu, publicat în 1984 (Revista «Argeș», nr. 6 din iunie 1984), în care se arată adevăratul motiv de inspirație pe care l-a avut autorul pentru romanul său *Pădurea spânzuraților*, care nu a fost străin de episodul relatat mai sus. Între acest episod și fotografia prezentată autorului de prietenului său a existat fără îndoială o strânsă legătură de la cauză la efect.

După cum mărturisește însuși autorul în Jurnalul său de familie, *Pădurea spânzuraților* «s-a născut dintr-o fotografie pe care mi-a prezentat-o un prieten la sfârșitul anului 1918. Fotografia reprezintă o pădure plină cu Cehi spânzurați în dosul frontului austriac dinspre Italia. Prietenul meu pleca la Conferința păcii, unde fotografia avea să demonstreze cum au fost tratați Cehii de către conducătorii monarhiei austro-ungare. Auzisem că execuții similare ar fi suferit și mulți Români. Mi se povestise că chiar la Bistrița, deci în țara mea, au fost spânzurați mai mulți preoți și țărani bucovineni».

Destăinuirile revelatoare din jurnalul de familie al scriitorului Liviu Rebreanu vin să confirme odată mai mult veridicitatea și obiectivitatea relatărilor din material, cu care, fără nici-un dubiu, se corelează și se completează, corespunzând datei și locului din acțiune... Numai că epilogul dramei s-a produs asupra unor oameni nevinovați, străini de acțiunea reușită a conașionalilor lor, în unire cu Românii someșeni de pe linia frontului din noaptea de 26/27 octombrie 1918.

La baza acestui episod stau două izvoare directe: memoriul tatălui meu Vasile Beudean și jurnalul de familie al romancierului Liviu Rebreanu, la care se adaugă descrierea episodului pe care am auzit-o direct din povestirile de pe front ale tatălui meu.

Consider că cercetătorii sau corespondenții contemporani evenimentelor petrecute pe frontul italian au omis să prindă sub condeiul lor aceste fapte de război, vrednice a fi consemnate în istoriografia românească.

Dacă acest episod ar fi fost depistat la timp, alta putea fi poziția delegației noastre la Conferința de pace. În situația actuală episodul merită să aibă un loc de seamă în analele istoriei noastre.

LIVIU BEUDEANU

Trei lacrimi pentru Poetă

EXPLOZIA

Așa cum, primăvara,
pleznește un mugure,
de prea multă sevă,
eliberând petalele ce se desfac
crude,
în lumină,
- stindarde nepătate
de puritate;

Așa cum, primăvara,
crisalida pocnește,
ca o păstaie uscată,
eliberând fluturele alb
cu aripi poleite
ce se desfac tremurător
- pentru primul zbor;

Așa în 19 martie, primăvara,
de prea plinul iubirii,
de prea multă dăruire,
a explodat inima Poetei,
eliberându-i sufletul
dintre petale albe,
pe aripile ninse
cu polen de stele
- deschise pentru zborul
spre înalt...

PIANUL

Pe marginea lui,
lumânarea,
pe jumătate arsă,
și-a adunat lacrimile de ceară,
și-a cules razele de lumină
și s-a recompus, dreaptă, întregă,
înaltă...

Ca nimenea să nu le mai atingă,
clapele s-au ascuns sub capacul negru,
ca un șir de albe petale,
presărate sub o lespede de mormânt.

Doar în nopțile când luna
cu delicate degete de raze
reface din umbre profilul Poetei,
- atuncea doar
corzile vibrează prelung,
ca un ecou de cosmică însingurare,
ca o tulburătoare
și tristă,
chemare...

AȘTEPTAREA REGINEI

Statuile prințeselor etrusce,
în neștiute, sub pământ ascunse,
boltite, reci, cavouri funerare,
culcate peste lespezi de morminte,
s-au smuls din milenara împietrire
și înălțându-se, pe rând, tăcute,
în două șiruri, ca niște coloane,
din vechi, zalmoxiene sanctuare,
o așteptau pe cea care venea,
cu pas ușor,
parcă plutind în ceață,
învăluită-n nimb de zeități,
purtând pe frunte rece diademă
și în privirea care-i împietrea
- scânteie de eternitate...

SUZANNA POENARU

LA MARGINEA LUMII

Continuare din nr. 176 - Februarie 1987.

- Când s-a produs prima ruptură în comunitatea românească din Spania?

- Să deschidem o paranteză: între timp a avut loc un eveniment important, în 1954, la Madrid: Cel de-al II-lea Congres Internațional al Uniunii Latine. Sigur, aș putea să-ți arăt tablourile cu fotografiile. Am făcut o expoziție retrospectivă cu prilejul aniversării a 25 de ani de existență a comunității Românilor din Spania. Atunci a participat și dl Constantin Drăgan, care era mai apropiat de comunitatea noastră decât acuma. El a finanțat o parte din acest congres. Ministerul de Externe spaniol l-a numit pe Aron Cotruș delegat al Românilor din exil. În această calitate, noi ne-am simțit obligați să-l sprijinim. În ce fel? Scoțând o revistă. Cel puțin un număr comemorativ consacrat acestui congres. Așa a apărut revista *Carpații*, directorul spiritual fiind Aron Cotruș, dar capul răutăților am fost noi, eu și Govora, care ardea de nerăbdare să se ia de cei ce se abăteau de la legile onoarei românești. Din păcate, cu această ocazie s-a produs și prima ruptură în comunitatea românească de la Madrid, provocată de intervenția lui Uscătescu, Chiril Popovici și Aurel Răuță, pe lângă Manuel Fraga Iribarne, secretar, desemnat de Ministerul de Externe, al acestui congres, fost coleg de universitate cu Uscătescu. S-a cerut să se retragă delegația dată lui Cotruș și s-o încredințeze unui comitet format ad hoc din cei trei, plus Antoniadă și Veniamin de la Paris. Sigur că a fost neplăcută invitarea făcută lui Cotruș de a depune la secretariatul congresului delegația, pe care noi am reprodus-o în primul număr din *Carpații*, în original.

- Unde s-a ținut Congresul?

- În clădirea Parlamentului, în Cortes-ul Spaniei.

- Au fost mulți participanți?

- Toate țările latine. Cum o să mâncăm astă seară în sufrageria de zi, în intimitate, o să vedem acolo și expoziția cu toată povestea asta. E bine s-o vezi. Aici a fost o activitate românească neîntreruptă, timp de 35 de ani, și animatorul ei a fost Cotruș, primul președinte al comunității, apoi Georgel Dumitrescu. Fără exagerare, la aceste numeroase manifestări a contribuit neastâmpărul grupului legionar de aici. Păcat că biologic în fiecare an numărul nostru se micșorează.

- Ați spus că acest grup este neastâmpărat.

- Sigur, neastâmpărul românesc și dorul de țară. În neastâmpăr este și dorul, și compasiunea pentru suferințele neamului. Știm vag cum stau lucrurile, mai mult bănuim ce se întâmplă acolo.

- Au fost vremuri grele. Era Cașalul! subliniază Govora «cu lexicul lui potolit», cu firea lui pașnică, rezervată și ironică.

- Ați ajuns să definiți un nucleu al acestei grupări. Putem intra în amănunte?

- Nu este vorba de un nucleu al acestei grupări. Nucleu este un termen comunist. Dar

văd că s-a făcut ora de închidere. Mă duc să zăvorăsc prăvălia! spune Traian Popescu, zornăie cheile și pleacă.

N.S.Govora găsește prilejul să-mi explice activitățile editoriale.

- Iată, aici sunt pagini întregi traduse de mine în revista *Carpații*. Un articol de-al meu intitulat *Hoinar prin Iașul literar*, unde am scris despre Ivașcu, așa cum a fost. Noi aveam soldați cu termeni redus, teteriști. Colonelul mi l-a dat pe Ivașcu în compania mea - eram locotenent. I-am spus: «Domnule Ivașcu, să n-ai nici o grijă. Știi ce ești, dumneata știi cine sunt. Cât ești în compania mea n-ai s-o duci rău». Socrul lui era general, se numea Zlotescu, intervenise pentru el, dar îl obligase să fie prezent la companie, dimineața și la prânz. Într-o zi îmi spune: «Domnule locotenent, nu pot merge la trageri, n-am tras niciodată». La gazetă scria numai despre conflicte militare, dar viața militară autentică nu-l interesa. Toți comuniștii erau la *Timpu*. Făceau listă de anticomuniști. Am fost pus pe listă. Mi-a spus-o un român și cred că era urmărit de Ivașcu. De aceea am făcut totul ca să dispar mai târziu. Iată și articolul în care scriu: «Când am părăsit țara, printre alte motive ce m-au determinat la aceasta a fost și ura pe care știam că mi-o poartă *legionarul* Ivașcu (așa l-a definit o publicație de limbă română, *totdeauna bine informată*, după afirmațiile directorului ei). Aici am mai tradus *Bucureștii* de Paul Morand, articole consacrate capitalei noastre de Pierre Lesca-pier, 1974, F.Recordon, 1815, Conte de Lagarde, 1824, Stanislas Bellanger, 1846, Leo Claretie, 1913. Alte articole ale mele se intitulează: «Iarăși lichelele sublunare», «Frumoasa cu ochii verzi», recenzie la cartea lui J.N.Manzatti unde spun că autorul «a închis în foile acestei cărți câteva petale din florile grădinii copilăriei și adolescenței fiecăruia dintre noi, flori din marea grădină fermecată care se numește România. Și a reușit».

- A fost editată aici?

- Da! răspunde Traian Popescu, care se întoarce de jos și se duce să caute cartea.

- N-ați glăsit-o?

- Nu, o caută el. Govora știe mai bine unde s-o găsească. Primul număr din *Carpații*, așadar, a fost închinat primului nostru congres. Uite și cartea lui Manzatti.

- Singura lui carte?

- Nu, a mai avut una, *Culegeri de-ale lui Gâgă*.

- Pe Gâgă nu l-ați mai editat?

- Noi nu. Romanul lui Manzatti a fost ilustrat de Emilio de Silva și a apărut în 1957. Manzatti a mai scris schițe și nuvele sub titlul «Îți mai aduci aminte Doamnă», la Buenos Aires, în 1952, și pregătea o altă lucrare de proză, «Zei în intimitate, profiluri literare». Nenorocirea lui este că a făcut un complex de inferioritate. Le spun tuturor Românilor: fiecare se lasă destrămat de ideea că este destrămat. Uitați ce-ați fost, atunci nu vă veți simți nenorociți. Rușine este să furi, să omori. Puneți-vă și munciți, ca să supraviețuiți. E o datorie. Manzatti n-a putut să suporte. Trăiește pe o glorie trecută. I-a fost greu să se adapteze la mediu și e păcat de Dumnezeu. Rar, foarte rar mai am vești de la el. Ultima veste a fost când mi-a trimis niște bani pentru revistă, din toată sărăcia lui, din toată mizeria. E însurat cu o italiancă drăguță.

- Și mie mi-a trimis, când mi s-a întâmplat accidentul! completează Govora.

- M-a impresionat. Am vrut să-i restitui, dar putea să creadă că n-am fost mulțumit numai cu zece dolari. Te rog să nu o pui în sens rău. Noi ne bucurăm de orice ajutor ce-l primim.

- N-a câștigat nimic din cărți?

- Lumea românească este curioasă. Dintru bun început, pe măsură ce activitatea editurii se desvolta, gazeta apărea mai regulat. Dușmani mulți mi-au pus stigmatul de legionar. Teamă cu care au fugit din țară de comuniști i-au făcut să se abțină și în exil. Această teamă s-a prefăcut în sistem, apoi în pretext. Nu vedeau că aici era o activitate românească, nu era nimic de legionarism. De teama persecuțiilor se abțineau de la orice sprijin, dar nici unul nu

refuza revista, o primeau, o citeau, deși nu o sprijineau bănește. Și nici acuma, deși cu numărul de abonați se acoperă cheltuielile. Consumă mult publicațiile paralele, separate, anumite broșuri. Noi n-am suferit persecuțiile pe care le-au suferit legionarii din țară, nu putem să ne dăm seama de opresiunile la care au fost supuși cei de acolo. Desigur, a fost ceva atât de groaznic, încât li-e teamă să se mai apropie, să ne sprijine. Nu avem nevoie de sprijinul lor în sens moral, avem destul de multă forță românească, pentru că dintotdeauna am mers pe această linie. În afară de Govora, care primește ceva de la *Carpații*, nimeni nu încasează drepturi de autor.

- Înțeleg că faceți o diferențiere între Românii legionari, care au venit aici înainte de război, și cei care au venit după.

- Nu, între Românii legionari nu fac nici o diferențiere. Vechi sau noi, în măsura în care sunt legionari. Ei se încadrează în spiritul de echipă și se sacrifică pe linia de afirmare românească. Unii însă, care nu mai cred în idealurile legionare, s-au descurajat, s-au îndepărtat, au intrat în diferite aventuri politice cu diferite comiții, comitete din exil, cu regele și așa mai departe. După părerea mea, nu există legionar care să recunoască valabilă lovitură de la 23 august 1944, cea mai oribilă trădare a neamului și țării românești în decursul istoriei. Mă surprinde că sunt oameni care nu pricep ce rol a avut monarhia hohenzollerniană, Mălai I, cum îi spunea Șeicaru lui Mihai.

- Aveți o documentație, o viziune asupra actului de la 23 august?

- Câteva amintiri personale. Eram atunci la Bratislava, în pline tratative, pentru reînnoirea acordului comercial între România și Slovacia. Am fost singurul din legație care am hotărât să nu mă întorc în țară și să iau drumul exilului. La 23 august 44, la Pystiany, localitate balneară, când s-a anunțat, eram în tratative. Ne-am întors la legație să primim instrucțiuni. Pe mine m-a impresionat răsturnarea, ceilalți erau anglofili și jubilau. Era un coleg care spunea: «Mon cher, s-a sfârșit calvarul posturilor în țările mărunte! (Eram în Axă, diplomația se rezuma la țările Axei.) Acum se deschid perspectivele Occidentului». Râdeam: «Ce naivi sunteți! Cum să colaborați cu comunismul?» Iar ei: «Astăzi, comunismul este în frac și joben. Churchill și Roosevelt vor dicta în România și nu se poate întâmpla nimic.» I-a mai influențat pe linia aceasta și consilierul de presă, Moise Baltă. Poate ai auzit de el. Simpat, admirabil dar naiv. Era foarte bun prieten din copilărie cu Petru Groza. «Ce comunism, mă? Dacă Petru Groza e comunist, merg cu el, e boierul-boierilor!» Se pare că avea o casă cu toate înlesnirile civilizației, cu uși automate, covoare persane, opere de artă, un sibiric. Povestindu-le toate acestea, spuneau: «Dacă ăsta-i șeful statului, va fi bine!»

- Dumneavoastră ați fost sceptic?

- Nu sceptic. Știam ce e comunismul și ce e lumea cealaltă. Cum o să abdice regele, când era în cârdășie cu comuniștii? A venit toată drama, măcelurile îngrozitoare. N-aveau să se lase, erau biruitori. Eu n-am fost niciodată decât filoromân. Nu mi-am luat o altă cetățenie. Trăiesc de aproape patruzeci de ani cu pașaport de refugiat. Iar acuma sunt nenumărate complicații. Ne vor elimina cu timpul.

- La Bratislava erați cu familia?

- Eu și soția, Chiriachița, Chița.

- Ați căzut imediat de acord.

- Ne-am decis să luăm drumul Vestului. Și când s-a deschis frontiera Reich-ului, pentru refugiații din Est, pentru Unguri, Slovaci, am plecat și noi. Rușii erau la 20 km, cale de zece ore. Mi-au spus: «Domnule, dumneavoastră cu pașaport diplomatic trebuie să vă duceți în Tirolul Austriac, la Bad Gastein, la sud de Salzburg». Pentru că acolo erau obligați să meargă toți diplomații acreditați în Reich și în țările Axei. Și așa am ajuns la Bad Gastein, cu peripeții pe drum. Am plecat la 1 aprilie 1945 și am ajuns la 6 aprilie. Apoi a urmat capitularea definitivă. Am trăit multe peripeții, multe aventuri ale refugiului, dar n-au nici o legătură cu revista *Carpații* și cu editura.

- De acolo ați venit direct în Spania?

- Nu. La Bad Gastein am fost considerat de trupele americane ca ex inamic, ca diplomat și mi s-a fixat domiciliu obligatoriu timp de doi ani. Nu puteam să părăsesc localitatea și nu numai eu, ci toți cei care eram acolo. Am trecut în zona franceză, la Bludenz, și de aici, după câteva luni, am plecat în Elveția cu ajutorul unui cântăreț de operă elvețian, cu care legasem prietenie. M-a ajutat și el, și familia lui. Din Franța, cu viza de tranzit pentru Brazilia, am venit în Spania să-mi văd niște prieteni. Și mi-a plăcut așa de mult țara și mentalitatea românească a spaniolilor, că am decis să rămân în Europa și să nu mai plec peste balta cea mare.

- Direct la Madrid?

- Da, de atunci n-am mai plecat de aici. Editura și revista au cerut sacrificii sângeroase. Le-am făcut cu drag, ca singura contribuție ce puteam s-o aduc pentru frații aflați în lagăre, la canal, în închisori. Nu puteam să uit ceea ce se petrecuse în țară. A spune adevărul, a releva realitățile care au determinat ocuparea României devenise unul din scopurile principale ale activității mele de editor și jurnalist. În ce privește actul de la 23 august, nu este vorba de divergențe sau interpretări diferite. O neprimire totală. Noi nu recunoaștem actul de trădare făcut de însuși factorul constituțional, regele țării, care a predat armata și țara fără condiții, a capitulat rușinos.

- Știa ce consecințe ar fi urmat.

- Nu și-a dat seama de proporțiile faptelor sale. Ar fi trebuit să se informeze. Vina este a agenților provocatori ai trădării, adică a lui Viorel Tilea, Ion Rațiu și toată echipa de la BBC, care cunoșteau consecințele capitulării. Ei au fost în tot timpul războiului șpicherii care adormeau burghezia românească sub promisiunea eliberării de nazism, negându-se că beneficiarii acelei capitulări aveau să fie armatele sovietice și nu națiunea română, pretins subjucată de Germani. Erau texte pe care ei le concepeau. Tilea fusese ambasador în Anglia în anii războiului și Rațiu omul lui de încredere, și rudă a lui. Să nu se uite că Tilea fusese și mason, deci avea și complicitatea masoneriei în acest act de trădare. Dacă ei ar fi comunicat adevărurile asupra înțelegerilor dintre Ruși, Englezi și Americani, Români n-ar mai fi făcut pasul acesta. Pentru mine este surprinzător că partidul comunist român a preluat asupra-și acest act de trădare, la care n-a participat cu nimic altceva decât cu echipa condusă de Bodnăraș, care l-a preluat pe Antonescu din palatul regal, făcând din acest act de trădare o sărbătoare națională a României.

- De curând, Ion Rațiu a avut o întrevedere cu ex regele Mihai.

- Am auzit și eu, dar nu văd ce rost are și ce perspective de viitor ar putea să existe și pentru unul, și pentru celălalt în istoria de mâine a României.

- L-ați cunoscut pe rege?

- Nu. Știu de el, n-am avut nici un fel de relații. L-am văzut la serbările de la Iași, la 8 noiembrie 1940, însă niciodată n-am avut încredere în el, fiind el fiul celui mai mare călău al tineretului țării românești, Carol al II-lea. Pe Carol al II-lea nu l-a detronat Antonescu, ci legionarii, pentru că ei îl scosese pe general din închisoarea de la mănăstirea Bistrița. Legionarii l-au adus la București în acele momente grele, crezând că el poate avea o influență mai rapidă pentru lămurirea situației. Și primul act de recunoștință, după debarcarea lui Carol, a fost decretarea statutului național-legionar. Dacă ar fi făcut-o singur, n-ar fi dat această structură statutului întemeiat după alungarea lui Carol al II-lea. El era un om ambițios, plin de sine, o natură dictatorială, visând probabil să aibă în jur masa legionară, ca o massă de manevră pentru atingerea scopurilor lui politice.

- Nici pe Antonescu nu l-ați cunoscut personal?

- Pe Antonescu l-am cunoscut. Am fost la el ca delegat al Ajutorului Legionar, ca să emită emisiuni de timbre legionare, cu efigia Căpitanului, cu prilejul serbărilor de la Iași. M-a primit bine, a fost entuziasmat de inițiativă și pe cererea de aprobare a pus apostila: «Să

se facă imediat». Ba mai mult, ca un amănunt: întvederea a avut loc pe la ora unu, la sfârșitul dimineții, și el mi-a pus la dispoziție o mașină care să mă ducă la directorul general al poștelor, un colonel, cred, Teodorescu, ca să-mi dea ordinul către fabrica de timbre. Era în 1940, în luna... către sfârșitul lui septembrie. Textual mi-a spus: «Foarte bine, băieți, așa se lucrează!»

- Era la Palat?

- Era la Președinția Consiliului, în Piața Victoriei, în vechiul palat al prințului Sturdza. Nestatornic, cu câteva luni mai târziu, după răsvrătirea împotriva mișcării legionare, la 21 ianuarie 1940, printr-o lege decretată ad hoc, Generalul pedepsea cu moartea pe orice deținător sau difuzor al acestor timbre de el aprobate.

- Ce-ați făcut dvs cu timbrele?

- S-au vândut prin poștă, au circulat, au avut mare succes, s-au epuizat. Ambiția Generalului era să aibă la dispoziție un partid totalitar, cum aveau dictatorii Hitler și Mussolini. Garda de Fier nu era totalitară, deși așa se spunea. La 6 octombrie 1940, el a trăit o mare decepție, când, în Piața Mitropoliei, apărând în cămașă verde, nu a fost aclamat ca șef al mișcării legionare, reprezentată acolo prin sute de mii de cămăși verzi. Aceasta a fost realitatea, să știi. Marea lui amărăciune. Ar fi putut să ajungă, n-a avut răbdare, nu și-a dat seama că în mișcarea legionară șefii nu se aleg ci se impun. Sigur că Ică Antonescu, protejatul și confidentul lui, mason corupt și om de legătură al evreimii și al partidelor istorice, i-a preluat această slăbiciune, denigrând și uneltind ruperea legăturii sufletești care se stabilise între General și lumea legionară, și care a dus la ruptura de la 21 ianuarie 1941, când legionarii n-au făcut altceva decât să-și apere pozițiile câștigate prin atâtea sacrificii, pentru a se ajunge în statul național-legionar. Sigur că și interesele războinice ale cancelarului Hitler au înclinat balanța în favoarea lui, primind ordin să nu intervină. Trupele germane aduse în România (la cererea și dispozițiile regelui Carol al II-lea, după Diktatul de la Viena, și nu de legionari, cum în mod absurd și mincinos se pretinde în mai toate publicațiile). Te rog să crezi că e adevărul văzut de un om cinstit. Nu trebuie să scrii în continuare lucrul acesta. Pe noi ne-a durut enorm ca Români ruptura produsă atunci.

- Nu putea fi evitată?

- Prețul pe care ar fi trebuit să-l plătească legiunea ar fi fost mult prea mare. Ar fi însemnat o supunere oarbă față de Mareșal și de Reich-ul german, aliatul lui, ceea ce șeful mișcării de atunci și de azi, Horia Sima, n-ar fi acceptat-o. Căpitanul, în puținele relații epistolare pe care le-a avut cu Führerul, n-a avut niciodată nici atitudini de subordonat, nici de unealtă, cum a fost acuzat în procesele ce i s-au făcut, pentru a se facilita eliminarea lui. Tonul, felul de a se manifesta au fost de la egal la egal, adică de la șef de partid național către alt șef de partid național sau naționalist, dacă vrei. Aceasta este o paranteză, intrăm în istoria politică și în politică...

- Ați pomenit despre guvernul de la Viena.

- Da, este părerea mea. Pivotal legitim al eliberării României de mâine și cea mai puternică afirmare în favoarea suveranității românești, după trădarea de la 23 august 1944. În acest guvern au participat elemente românești de diverse nuanțe politice, care, în acel moment, gândeau numai cum să poată ajunge la o lămurire în lumea internațională a falsei poziții a României, după actul de trădare din august, și, în același timp, o alarmă pentru lumea europeană occidentală amenințată de revărsarea bolșevică în Europa Centrală, nefastă, cum s-a dovedit ulterior. Aceste țări au fost subjugate și despărțite de Occident prin cortina de fier. Guvernul de la Viena a creat două divizii militare alcătuite din prizonierii de război (fiecare divizie cam cu câte 10.000 de oameni, forță de foc), recrutând voluntari dintre elementele tinere fugite din fața năvălitorilor bolșevici. Vasăzică, guvernul s-a constituit în noiembrie 44, și diviziile au luptat până la 10 mai 1945, predându-se cu două zile mai târziu decât toate unitățile germane, pe frontul Oderului, forțelor învingătoare engleze. Aceste

unități militare nu au fost trupe mercenare, cum vor dușmanii să le prezinte (atât cei din țară, cât și cei din afară), ci erau formate din Români, care își iubeau țara și erau înspăimântați de tristele relatări ale abuzurilor pe care trupele de ocupație sovietică le săvârșeau. România nu a fost eliberată, ci îngenuncheată prin gestul nechibzuit al regelui și al partidelor politice, care l-au secondat în această acțiune.

- Regele continuă să se laude, caută să-și compună un chip nou, să ia înfățișarea unui refugiat politic.

- Da, sigur. Pentru că nu-și dă seama de crima pe care a săvârșit-o și de imensa dramă în care a cufundat țara românească, cu toate opresiunile care au urmat și care sunt confirmate în cărțile despre Canal, despre Pitești, Aiud, Deva, care au lăsat goluri de neîmplinit în tineretul și în românimea conștientă. Românii care știu nu trebuie să uite, iar cei care învață acum istoria noastră, e nevoie s-o cunoască direct din documente.

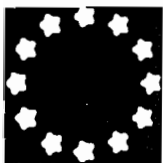
- Acest motiv v-a determinat să-l publicați pe generalul Platon Chirnoagă?

- Și acest motiv. Consider că era singurul adevăr istoric asupra războiului din Răsărit. Cum acest război era atât de hulit, era necesar să luăm o atitudine. Elemente politice din țară îl acuzau pe Mareșal că a trecut Nistrul. Comuniștii pro-sovietici susțineau că Basarabia nu ni se cuvenea și rău s-a făcut că trupele noastre au trecut Prutul. O carte care să povestească evenimentele premergătoare, cum o face Chirnoagă, să relateze întâmplările războiului până la sfârșitul lui (partea a doua, diviziile de la Viena, care au luptat pe Oder), era necesară. Și ți-am spus, el a făcut războiul alături de Germani, ca șef al celor două divizii organizate de guvernul de la Viena. Pe frontul de Est, Chirnoagă a luptat până la Stalingrad. Apoi, după capitulare, a făcut parte din diviziile românești utilizate de Ruși pentru distrugerea Cehoslovaciei. A căzut prizonier la nemți, luptând cu armatele lui Mălai I. Când a ajuns la Viena, luând contact cu guvernul din exil condus de Horia Sima, a acceptat comanda diviziilor formate pentru continuarea luptei cu cotropitorul sovietic. El a instruit la Döllersheim cele două divizii care au participat la bătălia de pe Oder.

- Cum l-ați cunoscut?

- Pe generalul Platon Chirnoagă l-am cunoscut în prizonieratul de la Bad Gastein, unde ne aflam după capitularea Germaniei. Era un bărbat integru, cu o putere de sacrificiu și iubire de neam cum, din păcate, puțini au fost în cadrele militare românești, după nefastul 23 august 44. El a intuit drama abătută prin trădarea regelui. Mai bine: care se abătuse asupra neamului românesc prin trădarea regelui. Și de aceea a considerat ca o datorie morală militară și patriotică să continue lupta împotriva Rusiei Sovietice, sperând în ajutoare care ar fi putut să vină din alte părți, pentru a evita dezastrul Europei, în urma prăbușirii Axei. Era singur, familia lui în țară, nu știu detalii. Era tânăr, cam cu vreo zece ani mai mare ca mine. Ar fi avut acum 83 de ani. Atunci avea în jur de 50. Moldovean, din familie burgheză. A suferit cu stoicism prizonieratul american, în lagărul de la Glasenbach, lângă Salzburg, unde a stat aproape doi ani. Conducătorii lagărelor și ai trupelor de ocupație în acea epocă, în Austria «eliberată», erau numai Evrei proveniți din Estul Europei, care n-au avut nici un fel de indulgență pentru acești militari. Memoriul redactat de el, explicând comandantului american rațiunea întemeierii acestor divizii de luptă împotriva comunismului (nu a aliaților vestici), rămâne în istoria de mâine ca un exemplu de demnitate românească și militară. A fost foarte energic cu ei în memoriu. A făcut un fel de rechizitoriu al ușurinței americane în tratarea problemelor Europei și, în special, ale Europei de Est. După ce-a fost eliberat, a trăit câțiva ani în Franța, la Gagni, retras, împreună cu familia unui luptător, credincios și bun român, comandorul Eugen Băilă. Mai târziu, ne mai suportând climatul francez, a trecut în Germania și a trăit ultimii ani într-o localitate de lângă Stuttgart, unde s-a prăpădit de infarct cardiac.

Va urma

GÂNDURI PE TEMA BASARABIEI de Onisifor Ghibu

Continuare din numărul precedent

270. Tot la 1929 apare la Chișinău lucrarea *Unirea Basarabiei*, de Șt. Ciobanu. Nu Șt. Ciobanu, care n-a participat la niciunul din evenimentele care au dus la unirea Basarabiei, era indicat să facă o asemenea lucrare importantă. Este un fapt care n-a fost relevat după cuviință până acum, că Șt. Ciobanu n-a avut nici un rol pozitiv nici la înființarea, nici la organizarea Partidului Național Moldovenesc, care - chiar după cuvintele lui - a fost motorul adevărat al renașterii Basarabiei din anul 1917, nici la proclamarea autonomiei, independenței și unirii Basarabiei; - care în alegerile pentru Constituanta din 1917 a candidat pe o listă rusească; - care tot timpul revoluției n-a publicat nici un singur rând în presa naționalistă basarabească. Lucrarea lui, deși utilizează un material documentar bogat, are un orizont îngust și nu reușește să ducă la valorificarea cuvenită a ideii fundamentale pe care vrea să o servească. Nu este o lucrare sinceră, obiectivă și dezinteresată. Ea caută numai să evedențieze mai mult importanța autorului ei, decât cauza însăși.

Problema însăși este fundamental greșit pusă. Ea este concepută numai ca o problemă locală basarabească, neînglobând și pe Moldovenii de peste Nistru, care în marele litigiu sovieto-român prezintă un interes politic de o însemnătate internațională deosebită. (Referire la faptul că în relațiile româno-ruse România putea pune problema schimbului de populație între Basarabia și ținuturile de dincolo de Nistru, schimb prin care problema Basarabiei ar fi putut găsi o soluționare echitabilă pentru ambele părți; practic n-ar mai fi rămas Moldovenii dincolo de Nistru și minorități ucrainiene sau de altă naționalitate în Basarabia. n.red.).

De asemenea, ea situează problema basarabească aproape exclusiv în cadrul revoluției rusești și Unirea Basarabiei ca o consecință a acesteia, câtă vreme ea trebuie situată, pe de o parte, în cadrul drepturilor popoarelor de a-și hotărî singure soarta, drept care n-a fost proclamat la originea sa numai de revoluția rusească, ci a fost proclamat încă de către Con

sul social-democrat internațional de la Londra, din 1896, pe de altă parte, în cadrul luptelor seculare ale poporului român pentru unirea, respectiv reunirea tuturor fiilor săi într-un stat unitar, suveran și independent. (Acest punct de vedere, emanând de la cel mai profund cunoscător al problemei naționale dintre participanții la Revoluția basarabească din 1917-1918, în același timp de la un istoric, va ajunge să fie îmbrățișat de către toți istoricii obiectivi. Sunt scoase aici în evidență elementele fundamentale ce nu pot fi omise când se analizează istoria unirii într-un singur stat al tuturor Românilor. n.red.).

271. Mărturisirile sincere, să spunem așa, ale unui moldovean rătăcit care s-a pocăit: *Alexandru Boldări*, zis mai târziu Boldur.

272. O conferință a lui O. Ghibu la Timișoara, la Teatrul Național de acolo, în cadrul Cercului studentesc basarabească de la Politehnică, cu prilejul celei de a 20-a aniversări a Unirii Basarabiei, despre «Minuni pe care le-am văzut».

273. La 26 iunie 1940, șeful statului sovietic, I.V. Stalin, invocând motive cu desăvârșire lipsite de temei, trimite un ultimatum guvernului român, prin care-i pune în vedere să evacueze, în timp de trei zile, Basarabia, și deodată cu ea și Bucovina de Nord și plasa Herța din vechea Moldovă. Se face prin aceasta un nou pas spre completarea Republicii Moldovenești, socotit totuși numai ca o etapă de moment. Constituția stalinistă a U.R.S.S., care stabilește granițele tuturor republicilor unionale și autonome, nu fixează și granițele Republicii Moldovenești. Ele rămân deschise pentru încorporarea, la momentul oportun, și a României și, încetul cu încetul, sau poate chiar, pe neașteptate, și a vecinilor ei.

274. O. Ghibu protestează contra noii răpiri a Basarabiei. Telegrama lui către președintele Adunării deputaților, prin care cere ca faptul să nu fie ratificat de Parlamentul român. (Textul telegramii către Al. Vaida Voevod, președintele Camerei, publicat în «Prolegomena la o educație românească», p. 891, este următorul: «Nu-mi pot închipui ca Dvoastră, care ați obținut în 1919, recunoașterea Unirii Basarabiei de la Puterile Antantei, să puteți prezida astăzi, în Parlamentul României, actul de cedare a acestei scumpe provincii, unei Puteri care n-are nici-un drept asupra ei. Nu trebuie să se găsească un Parlament care să legitimizeze faptul odios, pe care conștiința poporului nostru îl respinge cu ultima energie, în convingerea că războiul actual nu se poate termina cu călcarea în picioare a dreptății și omiei. Cluj, 27 iunie 1940»).

275. În același timp, el adresează un apel către refugiații din Basarabia. (*Către luptătorii basarabeni din anii 1917-1918*, în «Curentul» nr. 4451 din 4 iulie 1940, p. 4, prin care oferă adăpost la patru refugiați basarabeni).

276. Un articol impresionant al lui M. Sadoveanu în contra ocupării Basarabiei, publicat în revista Astei ardeleni, *Transilvania*.

277. Protestul revistei *Transilvania* din Sibiu, condusă de un comitet din care făcea parte, printre alții, și C. Daicovici.

278. Emil Petrovici contra U.R.S.S.

279. Academia Română publică la 1940, în diferite limbi străine, o broșură cu lămuriri privitoare la Basarabia și Bucovina, ocupate de U.R.S.S., protestând în fața lumii și a Istoriei împotriva actului săvârșit de I.V. Stalin la adresa poporului român și a păcii dintre popoare. Un gest de demnitate într-o mare problemă de ordin nu numai național român, ci și internațional.

280. Șt. Ciobanu publică, la 1941, în colecția «Etudes et Recherches» a Academiei Române (vol. XIII), o lucrare sub titlul *La Bessarabie. Sa population. Son Passé. Sa culture*

(136 pp. 6 planșe și o hartă), în București. Pentru scopul urmărit, lucrarea este de proporții prea reduse. Lucrarea se prezintă cu aceleași lipsuri ca și *Unirea Basarabiei*, de la 1929. Autorul, cu toată absența lui aproape totală din istoria anului 1917, caută să apară mereu ca un inspirator al evenimentelor din acea vreme. Se citează mereu pe sine însuși. (Nu mai puțin de 33 de ori, pe 126 de pagini - mai mult decât toți luptătorii basarabeni la un loc). O notă lăudabilă trebuie să i se pună totuși pentru elogiul cu care face aprecierea importanței Partidului Național Moldovenesc din primele luni ale revoluției naționale din Basarabia, totuși fără să explice cumva faptul însuși, socotit chiar și de I. Inculeț ca «minune», al apariției din nimic a acestui providențial motor al renașterii naționale a Basarabiei. Reținem totuși aici rândurile în chestiune ale autorului cu privire la faptul ca atare, a cărui explicație se face, pentru întâia oară acum, prin *Memoriile* noastre prezente:

«Către sfârșitul lui martie (Inexact. Partidul Național Moldovenesc s-a înființat realmente în ziua de 17 martie 1917, dar faptul s-a dat publicității mai târziu, n.red.) ia naștere, la Chișinău, Partidul Național Moldovenesc, care formulează într-un program doleanțele Moldovenilor. Marele naționalist Vasile Stroescu a fost ales președinte al acestui partid. În programul său el preconizează (subl. mea) «*lupta pentru obținerea celei mai largi autonomii administrative, judiciare, bisericești, școlare și economice a Basarabiei. Toate legile care privesc afacerile interne ale Basarabiei vor trebui redactate de către Dieta provincială (Sfatul Țării) potrivit obiceiurilor vechi și nevoilor actuale ale țării*». (Citat după Șt. Ciobanu, *Unirea Basarabiei*, pp. 11-12). În conformitate cu acest program, legăturile cu centrul sunt asigurate printr-un delegat special al Basarabiei, în continuare se cere introducerea limbii moldovenești în administrație, justiție și în școlile de toate gradele, *garantarea autonomiei Bisericii Basarabene* (subl. mea), care trebuie să fie condusă de un mitropolit moldovean. Programul prevede organizarea unei armate teritoriale, unde se va vorbi moldovenește. Se cerea, de asemenea, încetarea colonizărilor în Basarabia și se revendică drepturi pentru Românii transnistrieni.

Acest program care se limitează, în mod aproape exclusiv, la problemele de ordin național a avut un efect extraordinar. El luminează ideologia națională a Moldovenilor și precizează punctul lor de vedere în ce privește autonomia. El adună în jurul său elementele cele mai conștiente ale populațiunii moldovenești. În cursul primelor luni ale revoluției, Partidul Național joacă rolul principal în mișcarea națională.

Grație lui, începând cu luna aprilie 1917, această mișcare națională ia un elan pe care nimeni nu l-ar fi putut prevedea. Congresele se țin lanț. La 6-7 aprilie, are loc Congresul Uniunii cooperativelor care primește punctele principale ale programului partidului. La 11 aprilie, Adunarea Moldovenilor din Bolgrad primește programul în întregime. La 18 aprilie 1917, marea Adunare a Moldovenilor din Odesa, la care participă peste 6.000 de soldați, aderă la programul acesta, mărginindu-se să introducă în el câteva amendamente și mai radicale. Încep să sosească adeziunile la program din orașele și satele Basarabiei, de la organizațiunile militare din Rusia și de pe front, unde soldații moldoveni organizează comitete executive de ofițeri și de soldați. Ideea autonomiei celei mai largi pătrunde în masele poporului moldovenesc, în special în clasa țărănimii».

281. Cele susținute aici de Șt. Ciobanu constituie un adevăr pe care nimeni nu l-a tăgăduit niciodată și pe care nimeni nu-l va putea tăgădui nici în viitor: *convertirea mișcării din Basarabia de la concepția revoluționară imperialistă rusească - indiferent de forma democratică propagandistică internațională, îmbrățișată ad-hoc - la concepția naționalistă «moldovenească» este opera exclusivă a Partidului Național Moldovenesc*, din care a emanat și organizația militară moldovenească, atât de merituoaasă și tot ce-a consolidat apoi, etapă de etapă, lupta eroică a naționaliștilor moldoveni, până la înfăptuirea Unirii. Că Ștefan Ciobanu nu indică cu numele persoana în mintea căreia s-a zămislit mai întâi ideea creării Partidului Național Moldovenesc și care a și realizat apoi ideea, - fapt considerat de judecătorii drepti ai faptelor ca o «minune» - faptul acesta, caracteristic pentru Ciobanu, nu are cine știe ce importanță. Punerea la punct, obiectivă și onestă, a tuturor acestor împrejurări, își găsește locul în *Memoriile* prezente.

ARHIEPISCOPUL VALERIAN TRIFA

În primele ore ale zilei de 28 ianuarie 1987 a închis ochii pentru totdeauna, în Portugalia, Arhiepiscopul ortodox român Valerian-Viorel Trifa.

Născut la Câmpeni în județul Turda, la 28 iunie 1914, Viorel era fiul protopopului Iosif Trifa, unul dintre conducătorii mișcării misionare ortodoxe «Oastea Domnului». După clasele primare și gimnaziul urmate la Câmpeni și după liceul absolvit la Sibiu, în perioada anilor 1931-1935 a urmat cursurile Facultății de teologie de la Iași, iar în 1938 și-a dat trei doctorate, în teologie, literatură și filosofie.

În 1941, a emigrat în Italia, de unde și-a îndreptat pașii spre Statele Unite, unde avea să desfășoare o activitate strâns legată de istoria emigrației românești de pe acel continent în ultimele trei decenii și jumătate. Între 1950 și 1952 a fost directorul publicației «Solia» a Episcopiei ortodoxe române din America, iar în iulie 1952 a fost ales episcop, în această calitate desfășurând o intensă activitate misionară și națională în slujba fiilor Neamului nostru de pe acele meleaguri. Centrul «Vatra Românească» a devenit unul dintre locurile de referință ale istoriei Românilor din Statele Unite și Canada.

Din păcate, sub conducerea spirituală a Înalț Prea Sfinției Sale Arhiepiscopia Românească de la Vatra a trecut sub jurisdicția Mitropoliei Ruse din America, declarată ulterior Biserică Americană de către Patriarhia Moscovei, și nu s-a aflat în relații prea frățești cu Arhiepiscopia Românească de la Detroit.

În 1957 primise cetățenia americană. În ultimii ani împotriva Arhiepiscopului Trifa s-au declanșat persecuții de neimaginat în

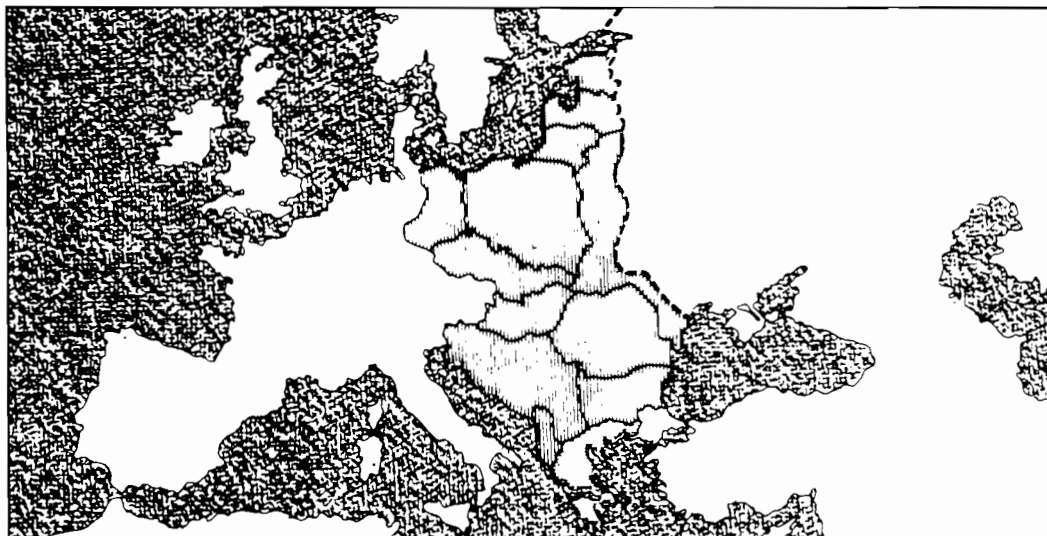

Arhiepiscopul Valerian Trifa

scopul distrugerii imaginii și personalității sale. Forțat de împrejurări și pentru ca Românii-Americanii să nu aibă de suferit din cauza situației personale ce i s-a creat, în 1984 Înalțul Ierarh a renunțat de bună voie la cetățenia americană și a plecat din Statele Unite în Portugalia, unde și-a dat obștescul sfârșit.

Corpul său neînsuflețit a fost dus la Vatra, prohodit după cuviință și așezat în locașul în care să nu-i mai fie tulburată liniștea.

Prin trecerea la cele veșnice a Arhiepiscopului Valerian Trifa Neamul nostru din afara fruntariilor Țării pierde un om activ și de mare de valoare. Veșnică să-i fie pomenirea!

Moscova, 9 Octombrie 1944

“Momentul era potrivit pentru a trata, așa că am spus: “Să aranjăm treburile noastre în Balcani. Armatele voastre sunt în România și în Bulgaria. Noi avem acolo interese, misiuni, agenți. Între noi nu trebuie să existe neînțelegeri pentru lucruri mărunte.

Cât privește Anglia și Rusia, ați fi de acord - l-am întrebat pe Stalin - ca voi să aveți o dominație de 90% asupra României, noi să avem 90% în Grecia și “fifty-fifty” cu voi în Jugoslavia?” În timp ce se traduceau cele de mai sus, am scris pe o jumătate de foaie de hârtie:

România: Rusia ia 90%; ceilalți iau 10%

Grecia: Marea Britanie (de acord cu Statele Unite) ia 90%; Rusia ia 10%

Jugoslavia și Ungaria: 50% - 50%

Bulgaria: Rusia ia 75%; ceilalți 25%.

Winston Churchill

“Cel de al doilea război mondial”

- Memorii -

SUMARUL

M. Pelin, <i>Interesul Britanicilor pentru istoria sud-estului european</i>	1
Horia Nicolescu, <i>Mircea Eliade</i>	4
Liviu Beudeanu, <i>Contribuții transilvane la capitularea Germaniei în 1918</i>	7
Suzanna Poenaru, <i>Trei lacrimi pentru Poetă</i>	9
<i>La marginea lumii (continuare)</i>	10
Onisifor Ghibu, <i>Gânduri pe tema Basarabiei (nr. 270-281)</i>	16
<i>Arhiepiscopul Valerian Trifa</i>	19